

บทที่ 5

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่”

โดยการวิจัยครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของประชาชน 2) ความรู้และความความคิดเห็นด้านการอนุรักษ์ป่าชุมชนของประชาชน 3) การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนของประชาชน 4) ความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนของประชาชน และ 5) ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์ป่าชุมชนของประชาชน

ในการวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยเก็บข้อมูลจากประชาชนบ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 276 ฉบับ ทำการประมวลผลข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัย โดยใช้สถิติค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความสัมพันธ์การวิเคราะห์การถดถอย ทำการวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอข้อมูลในรูปแบบสถิติเชิงพรรณนา

สรุปผลการวิจัย

ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคม

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลเกินครึ่ง (ร้อยละ 55.40) เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 49 ปี มีสถานภาพสมรส (ร้อยละ 71.80) ระดับการศึกษาพบว่า (ร้อยละ 55.40) จบการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษา มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4 คน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม (ร้อยละ 70.3) คือทำไร่ ทำนา ทำสวน รายได้ในภาคการเกษตรเฉลี่ย 50,921.80 บาทต่อปี มีรายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 29,591.00 บาทต่อปี มีรายได้รวมเฉลี่ยต่อปี 68,194.56 บาทต่อปี มีสภาพการถือครองที่ดินของตนเองและเช่าทำเฉลี่ย 3 ไร่ และที่ดินอื่นๆ เช่น ให้ทำฟรี เฉลี่ย 2 ไร่ มีพื้นที่ถือครองรวมเฉลี่ย 4 ไร่ ประชาชนได้รับประโยชน์จากป่าชุมชนร้อยละ 100 จากด้านต่างๆ คือ ประโยชน์ด้านแหล่งอาหาร แหล่งต้นน้ำลำธาร เป็นแนวป้องกันน้ำหลาก เป็นแหล่งไม้ใช้สอยส่วนตัว เป็นแหล่งไม้ก่อสร้างสาธารณประโยชน์ เป็นแหล่งสมุนไพร เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ

และเป็นที่ยึดถือตามลำดับ ตำแหน่งหน้าที่ในการจัดการป่าชุมชนพบว่าประชาชนส่วนมาก (ร้อยละ 97.1) ไม่มีตำแหน่งหน้าที่ในการจัดการป่าชุมชน และประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชน (ร้อยละ 70.3) จากผู้ใหญ่บ้านมากที่สุด (ร้อยละ 50.7) และได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชนเฉลี่ย 5 ครั้งต่อปี ด้านความรู้ของประชาชนพบว่า ประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนในระดับปานกลาง (ร้อยละ 75.7) ประเด็นที่ประชาชนมีความรู้มากที่สุดคือ ประเด็น สาเหตุสำคัญที่ทำให้พื้นที่ป่าไม้ในประเทศไทยลดลง คือ การบุกรุกพื้นที่ป่าไม้เพื่อเข้าครอบครองที่ดิน (ร้อยละ 92.0) ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการอนุรักษ์ป่าชุมชนมากที่สุดเฉลี่ย 4.35 ในประเด็นของ การมีป่าที่อุดมสมบูรณ์ทำให้ ดิน น้ำอุดมสมบูรณ์ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการเกษตร

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ จากการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ ประชาชนผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุดในเรื่องการประชุมจัดตั้งป่าชุมชน และเรื่องการเข้าร่วมการจัดประชาคมเพื่อหาข้อสรุปในการกำหนดพื้นที่ป่าชุมชนที่ค่าเฉลี่ยเท่ากัน (ค่าเฉลี่ย 2.62) การมีส่วนร่วมด้านการดำเนินงาน ประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุดในเรื่อง การเข้าร่วมการกำจัดวัชพืชในพื้นที่ป่าชุมชน (เฉลี่ย 3.39) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุดในเรื่อง การใช้ป่าชุมชนแห่งนี้เป็นแหล่งอาหารสำหรับการบริโภค (เฉลี่ย 3.52) และการมีส่วนร่วมด้านการประเมินผลพบว่า ประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุดในเรื่อง การเข้าร่วมสังเกตการณ์ความเปลี่ยนแปลงของป่าชุมชนในระดับเท่ากันกับการเข้าร่วมการติดตามความเปลี่ยนแปลงของป่าชุมชน (เฉลี่ย 2.50) ด้านภาพรวมพบว่า ประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนด้านการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนด้านการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนด้านการตัดสินใจและการอนุรักษ์ป่าชุมชนด้านการประเมินผลอยู่ในระดับน้อย

การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ ผลการวิจัยพบว่าประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามมีส่วนร่วมมากที่สุดในการประชุมจัดตั้งป่าชุมชนและเรื่องการเข้าร่วมการจัดประชาคมเพื่อหาข้อสรุปในการกำหนดพื้นที่ป่าชุมชน (ค่าเฉลี่ย 2.62) การเข้าร่วมการประชุมเพื่อกำหนดมาตรการในการอนุรักษ์ป่าชุมชน (ค่าเฉลี่ย 2.50) การเข้าร่วมการเลือกตั้งคณะกรรมการเพื่อเข้ามาดูแลและจัดการป่าชุมชน (ค่าเฉลี่ย 2.33) และการร่วมกำหนดการตัดสินใจโทษแก่ผู้ที่ฝ่าฝืนกฎระเบียบและข้อบังคับของป่าชุมชน (ค่าเฉลี่ย 2.25)

การมีส่วนร่วมด้านการดำเนินงาน ผลการวิจัยพบว่าประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุดในเรื่อง การเข้าร่วมการกำจัดวัชพืชในพื้นที่ป่าชุมชน (ค่าเฉลี่ย 3.39) รองลงมาคือ การเข้าร่วมการปลูกต้นไม้และบำรุงรักษาต้นไม้ในพื้นที่ป่าชุมชน (ค่าเฉลี่ย 3.27) การเข้าร่วมการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ (ค่าเฉลี่ย 3.09) การเข้าร่วมการปฏิบัติตามกฎระเบียบและข้อบังคับในการดูแลรักษาป่าชุมชน (ค่าเฉลี่ย 2.93) การเข้าร่วมการดับไฟป่า และจัดทำแนวกันไฟรอบเขตพื้นที่ป่าชุมชน (ค่าเฉลี่ย 2.86) การเข้าร่วมการดูแลสอดส่องเพื่อป้องกันการลักลอบตัดต้นไม้ (ค่าเฉลี่ย 2.63) การเข้าร่วมการเพาะชำกล้าไม้เพื่อใช้ปลูกทดแทนในป่าชุมชน (ค่าเฉลี่ย 2.61) การเข้าร่วมการจัดทำและการดูแลรักษาป้ายแสดงอาณาเขตป่าชุมชน (ค่าเฉลี่ย 2.55) การเข้าร่วมการเข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้ (ค่าเฉลี่ย 2.38) และการเข้าร่วมการสำรวจพื้นที่และกำหนดแนวเขตป่าชุมชน (ค่าเฉลี่ย 2.31)

ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมในกิจกรรมการกำจัดวัชพืชในพื้นที่ป่าชุมชน มากที่สุดเนื่องจากเป็นกิจกรรมที่ทุกคนสามารถทำได้ง่ายไม่ยุ่งยาก อาศัยความร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติงานเพื่อการพัฒนาป่าชุมชน และกิจกรรมที่ผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมน้อยสุดคือกิจกรรม การเข้าร่วมการสำรวจพื้นที่และกำหนดแนวเขตป่าชุมชน ทั้งนี้เนื่องมาจากการสำรวจพื้นที่และการวางผังต่างๆจะต้องเป็นไปตามกฎระเบียบของสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ และผู้รับผิดชอบส่วนหนึ่งเท่านั้น

การมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์ จากการศึกษาพบว่าประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีส่วนร่วมมากที่สุดในเรื่อง การใช้ป่าชุมชนแห่งนี้เพื่อเป็นแหล่งอาหารสำหรับการบริโภค (ค่าเฉลี่ย 3.52) รองลงมาคือ การนำไม้จากป่าชุมชนมาใช้ในการก่อสร้างอาคารประโยชน์ของหมู่บ้าน (ค่าเฉลี่ย 3.30) การใช้ป่าชุมชนเพื่อเป็นแหล่งไม้ก่อสร้างไม้ใช้สอย (ค่าเฉลี่ย 2.96) การใช้ป่าชุมชนหาสมุนไพร ยารักษาโรค (ค่าเฉลี่ย 2.88)

จากผลการวิจัย แสดงให้เห็นว่าประชาชนผู้ให้ข้อมูลได้รับประโยชน์อย่างมากจากป่าชุมชน เพื่อเป็นแหล่งอาหารสำหรับการบริโภค หรือจำหน่ายมากกว่าประโยชน์ด้านอื่นๆ เนื่องจากสภาพป่าชุมชนที่อุดมสมบูรณ์ ทำให้มีผลผลิตจากป่าเพื่อใช้ในการบริโภคได้มาก

มีผลผลิตหลากหลายตามฤดูกาล จึงทำให้ประชาชนสามารถเข้าไปหาของป่าหรือผลผลิตจากป่าได้ตลอดทุกฤดู ทั้งนี้แล้วการที่ประชาชนได้รับประโยชน์จากป่าก็เป็นผลโดยตรงจากการอนุรักษ์ป่าของประชาชน

การมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล จากการศึกษาพบว่าประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุดในเรื่อง การเข้าร่วมสังเกตการณ์ความเปลี่ยนแปลงของป่าชุมชนในระดับเท่าทันกับการเข้าร่วมการติดตามความเปลี่ยนแปลงของป่าชุมชน (ค่าเฉลี่ย 2.50) และการเข้าร่วมการประเมินผลที่ได้รับจากป่าชุมชน (ค่าเฉลี่ย 2.40)

แสดงให้เห็นว่าประชาชนผู้ให้ข้อมูลมีความสนใจ ใส่ใจในป่าชุมชนของตนเอง ในการเข้าร่วมสังเกตการณ์ความเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้นในป่าชุมชน กรณีความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเช่น การที่ป่าไม้ในป่าชุมชนมีจำนวนลดลงอย่างรวดเร็ว ประชาชนร่วมกันคิดวิเคราะห์ถึงปัญหาและการแก้ไข จนไปสู่แนวทางการปฏิบัติในการเข้าร่วมสังเกตการณ์นั้นประชาชนสามารถทำได้ ทั้งนี้เรื่องการประเมินผลที่เกิดขึ้นกับป่าชุมชนเป็นงานที่ละเอียด ซับซ้อน ซึ่งต้องอาศัยผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริง และประชาชนส่วนมากเป็นเกษตรกร มีความรู้ น้อยและประชาชนคิดว่าเป็นหน้าที่ของหน่วยงานที่รับผิดชอบหรือผู้นำหมู่บ้านเท่านั้น จึงทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมน้อย และมีเพียงประชาชนส่วนน้อยเท่านั้นที่เห็นความสำคัญ สะท้อนให้เห็นว่าหลังจากที่ดำเนินงานการอนุรักษ์ป่าชุมชนเสร็จสิ้นแล้ว ประชาชนขาดความสนใจที่จะติดตามผล หรือสังเกตการณ์ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับป่าชุมชน

การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนในภาพรวม จากการศึกษพบว่าการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนในภาพรวม มีค่าเฉลี่ย 2.63 อยู่ในระดับการมีส่วนร่วมปานกลาง ในแต่ละด้านพบว่า การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนด้านการรับผลประโยชน์มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ 3.16 อยู่ในระดับการมีส่วนร่วมปานกลาง รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนด้านการดำเนินงานมีค่าเฉลี่ย 2.80 อยู่ในระดับการมีส่วนร่วมปานกลาง และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนด้านการตัดสินใจเท่าทันกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนด้านประเมินผลมีค่าเฉลี่ย 2.46 อยู่ในระดับการมีส่วนร่วมน้อย ตามลำดับ (ตาราง 15)

จากผลการวิจัยตามตารางที่ 15 สะท้อนให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนของประชาชนผู้ให้ข้อมูลนั้นมีส่วนร่วมปานกลาง เนื่องมาจากการจัดตั้งป่าชุมชนนั้นเป็นไปตามระเบียบของสำนักงานจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 1 เชียงใหม่ ได้จัดตั้งป่าชุมชนแห่งนี้มาเป็นเวลาหลายปี จึงทำให้ประชาชนขาดความสนใจที่จะเข้าร่วมประชุม การหาหรือต่างๆที่เกี่ยวกับป่าชุมชน แต่ยังคงให้ความสำคัญในเรื่องของการอนุรักษ์ป่าชุมชน การมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาป่าที่ตนเองอาศัยอยู่ และที่สำคัญการให้ความสำคัญในเรื่องผลประโยชน์ที่ประชาชนได้รับจาก

ป่าชุมชน ซึ่งได้แก่ ผลผลิตจากป่าที่ใช้ในการบริโภค ส่วนในด้านของการประเมินผลประชาชนมีส่วนร่วมน้อย เนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจในการประเมินผล โดยภาพรวมพบว่าประชาชนให้ความสนใจในการอนุรักษ์ป่าชุมชนของตนเอง เพราะการมีส่วนร่วมด้านต่าง ๆ นั้นส่งผลโดยตรงกับประชาชน

ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์ป่าชุมชน

จากการศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของประชาชนผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนทั้งหมด 4 ด้าน ดังแสดงในตาราง พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.04) โดยพบว่าปัญหาและอุปสรรคในการอนุรักษ์ป่าชุมชนด้านการตัดสินใจ ผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.95) ทุกประเด็น คือ ประชาชนขาดความรู้ในการอนุรักษ์ป่าชุมชน (ค่าเฉลี่ย 3.04) รองลงมาคือ คณะกรรมการหรือผู้รับผิดชอบในการดูแลป่าชุมชนใช้สิทธิของตนเองไม่เต็มที่ และประชาชนไม่มีอำนาจในการตัดสินใจ ในระดับเท่ากัน (ค่าเฉลี่ย 2.96) และประเด็นของประชาชนไม่ให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมประชุมเกี่ยวกับกิจกรรมป่าชุมชน (ค่าเฉลี่ย 2.84)

ด้านการดำเนินงาน พบว่ามีปัญหาและอุปสรรคในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.25) ทุกประเด็น คือ ขาดการสนับสนุนเงินทุนจากหน่วยงานของรัฐ (ค่าเฉลี่ย 3.38) รองลงมาคือ เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำกิจกรรมต่างๆ มีไม่เพียงพอ (ค่าเฉลี่ย 3.21) และคณะกรรมการหมู่บ้านปฏิบัติหน้าที่ไม่เต็มความสามารถ (ค่าเฉลี่ย 3.16)

ด้านการรับผลประโยชน์ พบว่ามีปัญหาและอุปสรรคในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.98) ทุกประเด็น คือ ประชาชนขายพื้นที่ป่าให้กับนายทุน (ค่าเฉลี่ย 3.10) รองลงมาคือ การลักลอบตัดไม้ในพื้นที่ป่าชุมชน (ค่าเฉลี่ย 2.97) และบุคคลบางกลุ่มหาผลประโยชน์จากพื้นที่ป่าชุมชน เช่น แหล่งอาหาร ยารักษาโรคมากเกินไป (ค่าเฉลี่ย 2.89)

ด้านการประเมินผล พบว่ามีปัญหาและอุปสรรคในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.00) ทุกประเด็น คือ ไม่มีกลุ่มบุคคลเฝ้าติดตามการเปลี่ยนแปลงของป่าชุมชน (ค่าเฉลี่ย 3.13) รองลงมาคือ ประชาชนขาดความสามัคคี ทำให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์ป่าชุมชนมีน้อย (ค่าเฉลี่ย 3.03) และป่าชุมชนอยู่ห่างจากหมู่บ้านทำให้ประชาชนให้ความสำคัญกับป่าชุมชนน้อย (ค่าเฉลี่ย 3.16)

จากการศึกษา การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ พบว่าประชาชนมีความรู้พื้นฐานในเรื่องของการอนุรักษ์ป่าชุมชน ทั้งนี้เนื่องจากกิจกรรมบางอย่างต้องอาศัยความรู้ ความชำนาญ

ในการวางแผน การจัดการที่มีแบบแผนตามวัตถุประสงค์ของแต่ละงาน การให้ความรู้ การฝึกอบรมต่างๆ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน ซึ่งประชาชนมองว่าไม่มีความจำเป็น เมื่อจัดการประชุมหรือทำกิจกรรมต่างๆจึงทำให้ประชาชนไม่มีอำนาจในการตัดสินใจ

ด้านการดำเนินงาน พบว่าประชาชนขาดการสนับสนุนเงินทุนจากหน่วยงานของรัฐ ทำให้ไม่เพียงพอสำหรับการใช้จ่ายด้านการอนุรักษ์ป่าชุมชน เนื่องจากป่าชุมชนมีขนาดกว้าง ซึ่งการดำเนินงานต้องอาศัยเงินทุนจากหลายภาคส่วนในการช่วยกันดูแลอนุรักษ์ป่าชุมชน โดยเฉพาะเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในกิจกรรมต่างๆนั้นมีไม่เพียงพอ ทำให้เกิดปัญหาขึ้น รวมทั้งกลุ่มผู้นำหรือกลุ่มผู้ดูแลหลักปฏิบัติหน้าที่ไม่เต็มความสามารถ ไม่ว่าจะเป็นภาวะความเป็นผู้นำ การนำความรู้ด้านต่างๆมาใช้ในการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นกับป่าชุมชน จึงทำให้ประชาชนขาดความเชื่อถือ ขาดความกระตือรือร้นในการเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน

ด้านการรับผลประโยชน์ พบว่าประชาชนบางคนเห็นแก่ประโยชน์ของตนเองเป็นหลัก ซึ่งเกิดจากการขาดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติต่อการอนุรักษ์ป่าชุมชน ในส่วนของการที่ประชาชนขายพื้นที่ป่าไม้ให้กับนายทุน การลักลอบตัดไม้ในพื้นที่ป่าชุมชน เพื่อนำไปจำหน่ายให้กับนายทุนโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของตนเอง รวมทั้งยังมีบุคคลบางกลุ่มที่อาศัยผลประโยชน์จากป่าชุมชนมากเกินไป เช่น การนำผลผลิตจากป่าชุมชนที่เป็นอาหารเพื่อการบริโภคมาจำหน่ายโดยไม่คำนึงถึงส่วนรวม

และในด้านการประเมินผล พบว่า การดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ป่าชุมชนนั้นเกิดขึ้นโดยจิตสำนึกของประชาชนทุกคน แต่การดำเนินกิจกรรมต่างๆนั้นพบว่าไม่มีบุคคลเฝ้าติดตามการเปลี่ยนแปลงของชุมชน เพียงแต่ดำเนินกิจกรรมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในขณะนั้น แต่ไม่ได้คำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้น ในการดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์ป่าชุมชนนั้น บางกิจกรรมประชาชนขาดความสามัคคี มีความคิดที่แตกต่างกันทำให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์ป่าชุมชนมีน้อยตามไปด้วย ประกอบกับป่าชุมชนอยู่ห่างจากหมู่บ้าน ทำให้ประชาชนให้ความสำคัญในการอนุรักษ์ป่าชุมชนน้อยไปด้วย

ความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านแม่สาบ

ผลการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน มีดังนี้

1. ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ด้านภาพรวม คือ ระดับการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ในการจัดการป่าชุมชน การรับข้อมูลข่าวสาร ความรู้ และความคิดเห็น ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05, 0.01, 0.01, 0.05 และ 0.01 ตามลำดับ

2. ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ด้านการตัดสินใจ คือ ตำแหน่งหน้าที่ในการจัดการป่าชุมชน การรับข้อมูลข่าวสาร ความรู้ และความคิดเห็น ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01, 0.01, 0.05 และ 0.05 ตามลำดับ

3. ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ด้านการดำเนินงาน คือ ระดับการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ในการจัดการป่าชุมชน การรับข้อมูลข่าวสาร ความรู้ และความคิดเห็น ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05, 0.01, 0.01, 0.05 และ 0.01 ตามลำดับ

4. ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ด้านการรับผลประโยชน์ คือ การรับข้อมูลข่าวสาร และความคิดเห็น ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 และ 0.01 ตามลำดับ

5. ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ด้านการประเมินผล คือ การรับข้อมูลข่าวสาร ความรู้ และความคิดเห็น ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01, 0.05 และ 0.01 ตามลำดับ

ส่วนตัวแปรอื่นๆ พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

อภิปรายผลการวิจัย

ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม

ผลการวิจัยผู้ให้ข้อมูล คือ ตัวแทนแต่ละครัวเรือนในหมู่บ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ด้านลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม พบว่าผู้ให้ข้อมูลเกินครึ่งหนึ่งเป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 55.4 เพราะเพศชายมักจะได้รับการยอมรับให้เป็นหัวหน้าครอบครัว มีอำนาจในการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ มีความเป็นผู้นำและกล้าตัดสินใจมากกว่าเพศหญิง ซึ่งสอดคล้องกับ วิรัช จันทรโรทัย (2542: ง) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนของชาวบ้านในโครงการชุมชนรักป่า ตำบลแม่นาจร อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ จากผลการวิจัยพบว่าชาวบ้านที่เข้าร่วมในโครงการชุมชนรักป่าส่วนใหญ่เป็นเพศชาย และสอดคล้องกับ วงพัทธ์ ภูพันธ์ศรี (2542: 461-462) ได้กล่าวว่าเพศเป็นองค์ประกอบที่ทำให้ชายและหญิงมีความแตกต่างกัน ทั้งด้านการเรียน อารมณ์ และบุคลิกภาพ

ประชาชนมีอายุเฉลี่ย 49 ปี ซึ่งอยู่ในวัยกลางคน เป็นวัยที่มีประสบการณ์ ภูมิปัญญา ความสามารถในการแก้ไขปัญหา คนที่มีอายุมากจะมีจิตสำนึกรักบ้านเกิดของตนเองให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม และให้ความสำคัญกับสังคมส่วนรวมมากกว่าคนอายุน้อยกว่า จากผลการวิจัยคือผู้ให้ข้อมูลอยู่ในช่วงวัยทำงาน เป็นผู้ใหญ่พอที่จะมีความคิดเป็นของตนเอง มองโลกในแง่ดี ให้ความสำคัญกับหน้าที่และความรับผิดชอบของตนเอง ผู้ที่มีอายุในช่วงวัยนี้จะมีอาชีพที่แน่นอน ตั้งใจประกอบอาชีพ และมีความคิดในการพัฒนาเพื่อความก้าวหน้าของชีวิตและครอบครัว

ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสแล้ว จึงสามารถกล่าวได้ว่าผู้ที่มีสถานภาพสมรสแล้วนั้นมีความต้องการที่จะสร้างฐานะของครอบครัวให้มั่นคง มีวิถีทางความคิดที่มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่การทำงานที่ตนเองได้รับ ซึ่งสอดคล้องกับ ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2541: 16) ได้กล่าวไว้ว่าสถานภาพสมรสเป็นคุณลักษณะทางประชากรที่สำคัญที่เกี่ยวกับเรื่องทางเศรษฐกิจ สังคม กฎหมาย ประเด็นที่สำคัญที่สุดในการศึกษาเกี่ยวกับสถานภาพสมรสของประชากร คือ ประเภทของสถานภาพสมรส องค์การสหประชาชาติได้รวบรวมและแบ่งแยกประเภทของสถานภาพสมรส ดังนี้ 1. โสด 2. สมรส 3. หม้ายและไม่สมรสใหม่ 4. หย่าร้างและไม่สมรสใหม่ และ 5. สมรสแต่แยกกันอยู่โดยไม่ถูกต้องตามกฎหมาย สถานภาพสมรสมีส่วนสำคัญต่อการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ จะใช้เวลาน้อยกว่าคนที่แต่งงานแล้ว เนื่องจากไม่มีภาระผูกพัน หรือคนที่ต้องอยู่ในความรับผิดชอบมากเท่ากับคนที่แต่งงานแล้ว

ผู้ให้ข้อมูลเกินครึ่งหนึ่ง จบการศึกษาในระดับประถมศึกษามากที่สุด ร้อยละ 55.4 แสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลมีวุฒิภาวะทางการศึกษาในระดับภาคบังคับเท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนอยู่ในชุมชนชนบท มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ ทำให้การศึกษาน้อยไปด้วย สอดคล้องกับ บุญสม เอกวรศิริ (2529: 163) ที่กล่าวว่าระดับการศึกษาสูงจะสนใจอ่านข่าวสารมากกว่า ถ้าระดับการศึกษาต่ำก็จะอ่านไม่ออก และอธิบายเข้าใจยาก ลักษณะเหล่านี้อาจมีผลต่อการมีส่วนร่วม และสอดคล้องกับ สันติ พัฒนาศักดิ์ (2539: ง) ที่ทำการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านตลาดขี้เหล็ก อำเภอแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน และการได้รับข้อมูลข่าวสารจากโทรทัศน์ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการอนุรักษ์ป่าชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ผู้ให้ข้อมูลมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4 คน แสดงให้เห็นว่าจำนวนสมาชิกในครัวเรือนของประชากรผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นครอบครัวขนาดกลาง เนื่องจากปัจจุบันวิถีชีวิตของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย บุตรหลานเมื่อแต่งงานมีครอบครัวแล้วก็จะแยกตัวออกไป ครอบครัวขนาดใหญ่จึงกลายเป็นครอบครัวขนาดเล็ก ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรที่ร้อยละ 70.3 เพราะเป็นชุมชนชนบท อาชีพการเกษตรเป็นอาชีพที่ทำมาช้านานตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ และสืบทอดมาถึงปัจจุบัน ประชาชนจึงยึดอาชีพการเกษตรเป็นหลักในการหาเงินเลี้ยงตนเองและครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับ สอดคล้องกับ บุญสม เอกวรศิริ (2536: 128) ได้ให้ความหมายโดยสรุปว่าอาชีพหลักและอาชีพรองของเกษตรกร มีเป้าหมายแตกต่างกัน อาชีพแต่ละอาชีพมีเอกลักษณ์ในตัวของตัวเองในด้านสังคมและความเป็นอยู่ ประสพการณ์ ความสนใจ ซึ่งอาชีพแต่ละอาชีพล้วนมีความสำคัญเหมือนกัน เมื่อกล่าวถึงปัจจัยด้านอาชีพก็คือรายได้ซึ่งมักจะมีผลตอบแทนที่สูงหรือต่ำตามสภาพของการประกอบอาชีพ

ผู้ให้ข้อมูลมีรายได้รวมเฉลี่ย 68,194.56 บาทต่อปี ซึ่งแสดงให้เห็นว่ารายได้หลักของผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มาจากการประกอบอาชีพการเกษตร เป็นรายได้ที่อยู่ในระดับพออยู่พอกิน ไม่เดือนร้อนการเงินมากนัก ส่วนประชาชนที่ทำอาชีพการเกษตรและอาชีพเสริมอื่นๆจะทำให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้น สามารถนำไปใช้จ่ายในครัวเรือนได้ ซึ่งสอดคล้องกับ ผ่องพรรณ พักทอง (2549: 9) ได้กล่าวไว้ว่ารายได้เป็นปัจจัยที่มีบทบาทใกล้เคียงกับการศึกษา คือมีความสัมพันธ์ระหว่างกันสูง โดยเฉลี่ยแล้วคนที่มีการศึกษาสูงมักมีรายได้สูงไปด้วย ส่วนคนที่มีการศึกษาด้านนั้นมักจะมีรายได้น้อยถึงปานกลาง ดังนั้นการศึกษากับรายได้จึงถูกมองว่าเป็นฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ผู้ที่มีรายได้สูงจะพัฒนาตนเองในด้านความรู้ได้ดีกว่าผู้ที่มีรายได้น้อย

จากผลการศึกษาพบว่าผู้ให้ข้อมูลมีพื้นที่ถือครองที่ดินรวมเฉลี่ย 4 ไร่ แสดงให้เห็นว่าประชาชนมีพื้นที่ถือครองอยู่ในระดับน้อย เนื่องจากภูมิประเทศที่อาศัยอยู่เป็นบริเวณระหว่างภูเขา การถือครองที่ดินจึงไม่มากนัก และประชาชนส่วนใหญ่มีฐานะยากจนถึงปานกลาง ทำให้ความสามารถในการซื้อขายที่ดินมีน้อย ส่วนใหญ่เป็นที่ดินที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ เพื่อใช้ในการทำมาหากินและการอยู่อาศัยเป็นหลัก และส่วนหนึ่งที่ประชาชนมีพื้นที่ถือครองน้อยมากจากการที่ประชาชนขายพื้นที่ให้กับผู้ที่ต้องการเพื่อทำการเกษตรและอื่นๆ รวมทั้งประชาชนปัจจุบันมีระดับการศึกษาที่สูงขึ้น มีการทำงานนอกบ้านและประกอบอาชีพอื่นๆ ไม่มีคนมาสืบทอดอาชีพการเกษตร จึงทำให้ประชาชนบางคนตัดสินใจขายพื้นที่ให้กับนายทุนหรือผู้ที่ต้องการ ส่งผลให้พื้นที่ถือครองของประชาชนมีจำนวนน้อย ซึ่งสอดคล้องกับ อินทรา สมบัติชัย (2543: ข) ที่พบว่าขนาดการถือครองที่ดินของราษฎรเป็นปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน และ รักษ์กล้า สถานสุข (2547: ข) ที่พบว่าขนาดการถือครองที่ดินของราษฎรเป็นปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ตำแหน่งหน้าที่ในการจัดการป่าชุมชน จากผลการศึกษาพบว่าประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งหน้าที่ในการจัดการป่าชุมชน เนื่องจากกฎระเบียบในการจัดตั้งป่าชุมชนนั้นมีมานานแล้ว ผู้ที่รับผิดชอบหรือผู้ที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญกับป่าชุมชนลดลง สอดคล้องกับ สถาพร สมศักดิ์ (2541:ง) ได้ทำการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในโครงการนำร่องปลูกป่าพัฒนาชุมชน มูลนิธิ “วันพสุทธานฤศม์พระเกียรติ ร.9” อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน พบว่าตำแหน่งทางสังคมมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการนำร่องปลูกป่าพัฒนาชุมชน อาจกล่าวได้ว่าการมีตำแหน่งหน้าที่ จะมีหน้าตาทางสังคม การกระทำกิจกรรมใดๆจึงต้องปฏิบัติให้เป็นในทางที่ถูกที่ควร จึงทำให้มีผลต่อการมีส่วนร่วมในระดับสูง และมีเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์ป่าชุมชนมากกว่าผู้ที่ไม่มีตำแหน่งทางสังคม และเพื่อผลประโยชน์ของตนเองในทางชื่อเสียง เป็นที่ยอมรับนับถือและได้รับการยกย่องในสังคม รวมไปถึงการแสดงออกถึงการเป็นผู้นำให้กับประชาชนผู้ที่ไม่มีตำแหน่งทางสังคม ผู้ที่ไม่มีตำแหน่งทางสังคมจึงมองว่าการมีส่วนร่วมไม่ใช่หน้าที่ของตนและไม่มี ความจำเป็นที่จะต้องช่วยกันดูแลเอาใจใส่ป่าชุมชนของตนเอง จึงทำให้ผู้ที่ไม่มีตำแหน่งทางสังคมมีส่วนร่วมน้อยตามไปด้วย

การรับข้อมูลข่าวสาร จากการศึกษาพบว่าประชาชนส่วนมากเคยได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชนร้อยละ 70.3 ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนที่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชนสามารถรู้ถึงกิจกรรมที่จะเกิดขึ้น ความเคลื่อนไหวต่างๆในปัจจุบัน เช่น ข่าวสาร ความรู้ ตลอดจนกิจกรรมที่มาจากการประชาสัมพันธ์จากสื่อต่างๆ เช่นการรับข่าวสารจากทางโทรทัศน์ หอกระจายข่าว ผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น ทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงกิจกรรม และสามารถเข้าไป

มีส่วนร่วมได้มากกว่าประชาชนที่ไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารหรือได้รับข้อมูลข่าวสารน้อย สอดคล้องกับ พงษ์ศักดิ์ ฉัตรเดชะ (2540: ง) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ พื้นที่อุทยานแห่งชาติแม่โจ้ อำเภอเมืองฮอด จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าการๆได้รับข้อมูลข่าวสารด้านป่าไม้มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ด้านความรู้ของประชาชนพบว่าประชาชนผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 75.7 เนื่องจากผู้ที่มีความรู้มักจะมีระบบการคิด การอ่าน ดีกว่าผู้ที่ไม่มีความรู้หรือมีความรู้ต่ำ ผู้ที่มีความรู้จะตระหนักและเข้าใจในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน รวมทั้งมีจิตสำนึกในการที่จะดูแลป่าชุมชนของตนเองมากกว่า จึงเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน สอดคล้องกับ สรพงษ์ ฉวีภักดิ์ (2541: ง) ได้ศึกษาถึงภูมิปัญญาชาวบ้านกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในท้องที่อำเภอเงาะ จังหวัดลำปาง พบว่าชาวบ้านกลุ่มตัวอย่างมีระดับความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในระดับปานกลาง

และความคิดเห็นของประชาชน จากการศึกษาพบว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นด้วยกับประเด็นต่างๆ ที่ค่าเฉลี่ย 4.73 ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนเห็นความสำคัญของป่าชุมชน มีจิตสำนึกที่ดีในการอนุรักษ์ป่าชุมชนของตนเอง และเห็นความสำคัญของป่าที่ตนเองอาศัยอยู่ ซึ่งประชาชนมีความสัมพันธ์กับป่ามาช้านาน และประชาชนตระหนักถึงประโยชน์ของป่าเป็นหลักในการที่จะช่วยให้ดิน น้ำอุดมสมบูรณ์ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการเกษตรอย่างมาก จึงทำให้ประชาชนเกิดความรักและหวงแหนทรัพยากร ดังนั้นการมีป่าที่อุดมสมบูรณ์จึงส่งผลโดยตรงต่อการประกอบอาชีพการเกษตร สอดคล้องกับ สุริยา ยีขุน (2537: 4) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในระบบชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลศรีละกอ อำเภอจักราช จังหวัดนครราชสีมา พบว่าความรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับป่าชุมชนเกิดความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน

ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ในด้านการรับผลประโยชน์และด้านการดำเนินงานส่วนด้านการตัดสินใจและการประเมินผลอยู่ในระดับน้อย

การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ ประชาชนมีส่วนร่วมในเรื่องของการจัดตั้งป่าชุมชน มีส่วนร่วมในการเข้าร่วมประชุม แสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะในทางที่จะเป็นประโยชน์ในการจัดตั้งป่าชุมชน และการเข้าร่วมการจัดประชาคมเพื่อหาข้อสรุปในการกำหนดพื้นที่ป่าชุมชนร่วมกับหน่วยงานที่รับผิดชอบ ซึ่งประชาชนผู้ให้ข้อมูลเข้ามามีส่วนร่วมและใช้สิทธิในการออกความเห็นเพื่อเลือกพื้นที่ที่จะให้เป็นป่าชุมชน ซึ่งเป็นสิทธิของประชาชนที่สามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ ส่วนเรื่องของการเข้าร่วมการประชุมเพื่อหาข้อกำหนดมาตรการในการอนุรักษ์ป่าชุมชนและการเข้าร่วมการเลือกตั้งคณะกรรมการที่เข้ามาดูแลและจัดการป่าชุมชนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย

การมีส่วนร่วมด้านการดำเนินงาน พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากประชาชนผู้ให้ข้อมูลมีความสนใจในการดำเนินงานกิจกรรมต่างๆที่เกิดขึ้นในป่าชุมชน ประเด็นของ การกำจัดวัชพืชในพื้นที่ป่าชุมชนประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าประชาชนให้ความสำคัญและใส่ใจในการที่จะพัฒนาป่าชุมชนของตนเอง ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ประชาชนทุกคนสามารถทำได้ โดยอาศัยความร่วมมือของประชาชนในการปฏิบัติงาน เรื่องการสำรวจพื้นที่และกำหนดแนวเขตป่าชุมชน พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมน้อยที่สุด เนื่องจากในการสำรวจพื้นที่ การวางผังต่างๆ จะต้องเป็นไปตามกฎระเบียบของสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ โดยเฉลี่ยด้านการดำเนินงานประชาชนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับ พงษ์ศักดิ์ จัตรเดชะ (2540: ง) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ พื้นที่อุทยานแห่งชาติแม่โถ อำเภอมืองฮอด จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าในภาพรวมชาวบ้านมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง ขั้นตอนการค้นหาค้นหาปัญหาและสาเหตุ ขั้นตอนการวางแผนดำเนินงาน และขั้นตอนการลงทุนและปฏิบัติมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง ส่วนขั้นตอนการติดตามและประเมินผล ชาวบ้านมีส่วนร่วมในระดับต่ำ แสดงให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของประชาชน เกิดจากการที่ประชาชนให้ความสนใจและใส่ใจที่จะดูแลป่าชุมชนของตนเอง และเกิดความตระหนักถึงความสำคัญของป่าไม้ที่อยู่ในป่าชุมชน ไม่ว่าจะเป็นไปตามการอนุรักษ์หรือการใช้ประโยชน์อย่างอื่น เช่น การใช้ป่าชุมชนเพื่อ

เป็นแหล่งอาหาร ยารักษาโรคและสมุนไพรต่างๆหรือการใช้ประโยชน์สาธารณสุขประโยชน์ในชุมชน

ด้านการรับผลประโยชน์ พบว่าประชาชนผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ในประเด็นของการใช้ป่าชุมชนแห่งนี้เพื่อเป็นแหล่งอาหาร ซึ่งประชาชนบางกลุ่มเข้าไปใช้ป่าชุมชนเพื่อเป็นแหล่งอาหารสำหรับการบริโภค เช่น เห็ด หน่อไม้ น้ำผึ้ง ไข่มดแดง และสมุนไพรต่างๆมาสำหรับการบริโภคและจำหน่าย ทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนลงได้ จากการศึกษาพบว่าประชาชนผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์มาก สอดคล้องกับแนวคิดของ โกมล แพรกทอง (2537: 5) แนวความคิดด้านการใช้ประโยชน์ที่ว่าทรัพยากรป่าไม้เป็นทรัพยากรที่ออกเงยได้ สามารถที่จะได้รับการจัดการให้มีผลประโยชน์ต่อเนื่องสม่ำเสมอ และเนื่องจากป่าเป็นแหล่งของทรัพยากรธรรมชาติที่เอื้ออำนวยต่อมนุษย์ในด้านต่างๆ ในการรับผลประโยชน์ของประชาชนนั้นรวมไปถึงประเด็นของการนำไม้มาใช้ในการก่อสร้างสาธารณสุขประโยชน์ และการนำมาใช้สอยส่วนตัวอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากการนำไม้มาใช้ประโยชน์ในทางสาธาณณะนั้นมีไม่มาก สอดคล้องกับ สรรเสริญ ทองสมนึก (2542: ง) ได้ทำการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนบ้านทรายทอง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ได้รับประโยชน์จากป่าระดับปานกลาง

ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล พบว่าประชาชนผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย เนื่องจากการประเมินผลที่เกิดกับป่าชุมชน เป็นงานที่ต้องอาศัยผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงานอย่างแท้จริง และเป็นผู้ที่เข้าร่วมและติดตามงานของป่าชุมชนสม่ำเสมอ ซึ่งประชาชนส่วนมากเป็นเกษตรกร มีความรู้ที่น้อย และประชาชนคิดว่าเป็นหน้าที่ของผู้ที่รับผิดชอบเท่านั้น จึงทำให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในการประเมินผลน้อย สอดคล้องกับ พงษ์ศักดิ์ ถัสระเดช (2540: ง) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ พื้นที่อุทยานแห่งชาติแม่โจ้ อำเภอเมืองฮอด จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าชาวบ้านมีส่วนร่วมในระดับปานกลางในขั้นตอนการค้นหาปัญหาและสาเหตุ การวางแผนการดำเนินงาน การลงทุนและปฏิบัติงาน ส่วนการติดตามและประเมินผล ชาวบ้านมีส่วนร่วมในระดับต่ำ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าหลังจากที่ได้ดำเนินงานหรือกิจกรรมต่างๆแล้ว ประชาชนไม่สนใจที่จะติดตามผลการดำเนินงานของป่าชุมชน

ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์ป่าชุมชน

ผลการศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าผู้ให้ข้อมูลมีปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะด้านต่างๆดังนี้

ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีปัญหาคือ ประชาชนขาดความรู้ในการ อนุรักษ์ป่าชุมชน คณะกรรมการหรือผู้รับผิดชอบหลักในการดูแลป่าชุมชนใช้สิทธิของตนเอง ไม่เต็มที่ ประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและประชาชนไม่ให้ความร่วมมือในการเข้าร่วม ประชุมเกี่ยวกับกิจกรรมป่าชุมชน จากการศึกษาการมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ พบว่าประชาชน มีความรู้น้อยในเรื่องของการอนุรักษ์ป่าชุมชน ทั้งนี้เนื่องจากกิจกรรมบางอย่างต้องอาศัยความรู้ ความชำนาญในการวางแผน การจัดการที่มีแบบแผนตามวัตถุประสงค์ของแต่ละงาน การให้ ความรู้ การฝึกอบรมต่างๆ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน ซึ่งประชาชนมองว่าไม่มีความจำเป็น เมื่อจัดการประชุมหรือทำกิจกรรมต่างๆจึงทำให้ประชาชนไม่มีอำนาจในการตัดสินใจ

ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน มีปัญหาคือ ขาดการสนับสนุนเงินทุน จากหน่วยงานของรัฐ วัสดุ-อุปกรณ์ที่ใช้ในกิจกรรมต่างๆมีไม่เพียงพอ และคณะกรรมการหมู่บ้าน ปฏิบัติหน้าที่ไม่เต็มความสามารถ จากการศึกษาการมีส่วนร่วมด้านการดำเนินงาน พบว่า ประชาชนขาดการสนับสนุนเงินทุนจากหน่วยงานของรัฐ ทำให้ไม่เพียงพอสำหรับการใช้จ่ายด้าน การอนุรักษ์ป่าชุมชน เนื่องด้วยป่าชุมชนมีขนาดกว้าง ซึ่งการดำเนินงานต้องอาศัยเงินทุนจากหลาย ภาคส่วนในการช่วยกันดูแลอนุรักษ์ป่าชุมชน โดยเฉพาะเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในกิจกรรม ต่างๆนั้นมีไม่เพียงพอ ทำให้เกิดปัญหาขึ้น รวมทั้งกลุ่มผู้นำหรือกลุ่มผู้ดูแลหลักปฏิบัติหน้าที่ ไม่เต็มความสามารถ ไม่ว่าจะเป็นภาวะความเป็นผู้นำ การนำความรู้ด้านต่างๆมาใช้ในการพัฒนา หรือแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นกับป่าชุมชน จึงทำให้ประชาชนขาดความเชื่อถือ ขาดความ กระตือรือร้นในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน

ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ มีปัญหาคือ ประชาชนขายพื้นที่ป่า ให้กับนายทุน การลักลอบตัดไม้ในพื้นที่ป่าชุมชน และบุคคลบางกลุ่มหาผลประโยชน์จากป่า มากเกินไป จากการศึกษาการมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์ พบว่าประชาชนบางคนเห็นแก่ ประโยชน์ของตนเองเป็นหลัก ซึ่งเกิดจากการขาดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติต่อการอนุรักษ์ ป่าชุมชน รวมทั้งยังมีบุคคลบางกลุ่มที่อาศัยผลประโยชน์จากป่าชุมชนมากเกินไป เช่น การนำ ผลผลิตจากป่าชุมชนที่เป็นอาหารเพื่อการบริโภคมาจำหน่าย

ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล มีปัญหาคือ ไม่มีกลุ่มบุคคลเฝ้าติดตามการเปลี่ยนแปลงของป่าชุมชน ประชาชนขาดความสามัคคี ทำให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์ป่าชุมชนมีน้อย จากการศึกษาการมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล พบว่า การดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ป่าชุมชนนั้นเกิดขึ้นโดยจิตสำนึกของประชาชนทุกคน แต่การดำเนินงานในกิจกรรมต่าง ๆ นั้นพบว่าไม่มีบุคคลเฝ้าติดตามการเปลี่ยนแปลงของชุมชน เพียงแต่ดำเนินกิจกรรมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในขณะนั้น แต่ไม่ได้คำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้น ในการดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์ป่าชุมชนนั้น บางกิจกรรมประชาชนขาดความสามัคคี มีความคิดที่แตกต่างกันทำให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์ป่าชุมชนมีน้อยตามไปด้วย ประกอบกับป่าชุมชนอยู่ห่างจากหมู่บ้าน ทำให้ประชาชนให้ความสำคัญในการอนุรักษ์ป่าชุมชนน้อย

ความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน

ผลการศึกษาการวิเคราะห์การถดถอยเพื่อหาความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่ามีจำนวน 5 ตัวแปร คือ ระดับการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ในการจัดการป่าชุมชน การรับข้อมูลข่าวสาร ความรู้ และความคิดเห็นมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

จากการศึกษา ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม เนื่องจากประชาชนที่ได้รับการศึกษาสูง จะมีความสนใจและศึกษาเรื่องต่างๆ ได้ดีกว่าผู้ที่มีการศึกษาด้านความรู้ การคิดวิเคราะห์นั้นก็ย่อมสูงขึ้นด้วย เมื่อระดับการศึกษาสูงขึ้นจึงทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนมากขึ้นด้วย ตำแหน่งหน้าที่ในการจัดการป่าชุมชนจากการศึกษาพบว่าตำแหน่งหน้าที่ในการจัดการป่าชุมชนมีความสัมพันธ์ในเชิงผกผันกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน กล่าวคือประชาชนที่มีตำแหน่งในการจัดการป่าชุมชนกลับมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนน้อย เมื่อดูจากค่า b และ t ที่ติดลบ จึงทำให้รู้ว่าการที่ประชาชนมีตำแหน่งหน้าที่ในการจัดการป่าชุมชนนั้น ไม่ได้มีส่วนทำให้การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนมากขึ้นตามไปด้วย การรับข้อมูลข่าวสาร จากการศึกษพบว่า การรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชนมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน คือเมื่อประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารที่มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นจากสื่อด้าน วิทยุ โทรทัศน์ ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ จะทำให้ประชาชนเกิดความสนใจและเห็นความสำคัญของกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้น รวมทั้งให้การติดตาม จึงสามารถรู้ข้อมูลรายละเอียดต่างๆ จากแหล่งข่าวสารได้มากกว่าประชาชนที่ไม่ได้รับ

ข้อมูลข่าวสารหรือได้รับข้อมูลข่าวสารน้อย ดังนั้นประชาชนที่ได้รับข้อมูลข่าวสารมากก็ส่งผลให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนมากขึ้นตามไปด้วย สอดคล้องกับ นพดล พฤษะวัน (2546: ข) ที่พบว่า การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชนมีผลต่อการมีส่วนร่วมของราษฎรบ้านร่องกล้าในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ ในอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า จังหวัดพิษณุโลก ในส่วนความรู้ จากการศึกษาพบว่าความรู้มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน กล่าวคือผู้ที่มีความรู้มากจะมีระบบการคิด การอ่าน ได้ดีกว่าผู้ที่มีความรู้น้อย ผู้ที่มีความรู้สูงจะตระหนักและเข้าใจในการที่จะช่วยกันดูแลรักษาป่าชุมชนของตนเองมากกว่าผู้ที่มีความรู้น้อย ซึ่งเมื่อมีความรู้มากก็สามารถนำความรู้มาใช้ในการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นได้ในชุมชน ดังนั้นเมื่อประชาชนมีความรู้มากจึงทำให้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนมากขึ้นตามไปด้วย และความคิดเห็นของประชาชน จากการศึกษพบว่าความคิดเห็นมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน คือเมื่อประชาชนมีความคิดดี มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ ห่วงแทนทรัพยากรของตนเอง รวมทั้งการใส่ใจและให้ความสำคัญกับป่าที่ตนเองอาศัยอยู่ เพราะเป็นหน้าที่ของประชาชนทุกคนที่จะช่วยกันดูแลรักษาป่าชุมชนเพื่อประโยชน์โดยตรงต่อภาคการเกษตร ดังนั้นเมื่อประชาชนมีความคิดที่ดีต่อการอนุรักษ์ป่าชุมชน ก็ทำให้การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนมีมากขึ้นตามไปด้วย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

จากผลการวิจัย ทำให้ทราบถึงการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นพื้นที่เป้าหมายในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งสามารถนำไปเป็นข้อมูลสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงในการพัฒนาการมีส่วนร่วมในชุมชนหรือกิจกรรมต่างๆ ในการจัดการป่าชุมชน รวมทั้งสามารถนำไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขปัญหาการดำเนินงานในพื้นที่เป้าหมายใหม่ที่จะต้องให้การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนรวมทั้งเป็นข้อเสนอแนะให้กับผู้ที่สนใจต่อไป จากผลการวิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. หากพิจารณาการมีส่วนร่วมในภาพรวมพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการตัดสินใจและด้านการประเมินผล พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมน้อย ดังนั้นในการดำเนินงานด้านป่าชุมชน ผู้นำชุมชนควรชักนำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประชุมของหมู่บ้านที่ศาลาประชาคม โรงเรียนบ้านแม่สาบ และควรจัดการประชุมในทุกๆ เดือน เพื่อกำหนดแนวทางในการจัดการป่าชุมชน รวมทั้งการระดมความคิดเห็นร่วมกัน และการหาวิธีการต่างๆ ที่จะนำมาใช้ในการพัฒนางานด้านป่าชุมชน โดยกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมและเป็นส่วนหนึ่งในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมมากที่สุด

2. จากการวัดความรู้ของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนพบว่า ประชาชนมีความรู้ในระดับปานกลาง ดังนั้นผู้นำชุมชนควรประสานงานกับภาครัฐและเอกชน หน่วยงานภาครัฐ เช่น กรมป่าไม้ เจ้าหน้าที่ป่าไม้ เข้ามาให้ความรู้แก่ประชาชน จัดฝึกอบรมเกี่ยวกับป่าชุมชน โดยอาศัยความรู้ ความสามารถ และความชำนาญในการถ่ายทอดความรู้ให้กับประชาชน ตลอดจนการลงพื้นที่ปฏิบัติจริงให้กับประชาชน โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยควรเข้ามาให้ความรู้แก่ประชาชน จัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชนที่ศาลาประชาคมของหมู่บ้านในช่วงหลังฤดูการเก็บเกี่ยว หรือช่วงก่อนฤดูหนาว และจัดการฝึกอบรมให้กับประชาชนในช่วงก่อนฤดูร้อนในเรื่องของการป้องกันไฟป่า เพื่อให้ประชาชนตระหนักและเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ป่าชุมชน รวมทั้งปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนหันมาอนุรักษ์ป่าชุมชน ทั้งนี้ผู้ที่เกี่ยวข้องควรมีการเผยแพร่ข่าวสารด้านป่าชุมชนให้แพร่หลายมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะทำให้ประชาชนเกิดความรู้ และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ได้อย่างถูกต้อง

3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น กรมป่าไม้ เจ้าหน้าที่ป่าไม้ ป่าไม้จังหวัด และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ควรเข้ามาช่วยเหลืออย่างจริงจัง ให้ความช่วยเหลือในทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะเทศบาลควรให้การสนับสนุนด้านงบประมาณในแต่ละปีในการจัดการป่าชุมชน เนื่องจากประชาชนยังขาดงบประมาณ รวมทั้งวัสดุ-อุปกรณ์ ที่จะใช้ในการพัฒนาป่าชุมชน เพื่อให้ประชาชนมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน รวมทั้งเป็นการปลูกฝังค่านิยมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ให้แก่ประชาชน

4. ผู้นำชุมชน เป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่จะชักจูงให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ซึ่งผู้นำชุมชนควรมีความรู้ ความเข้าใจในกิจกรรมหรือโครงการที่จะเกิดขึ้นในชุมชน ดังนั้นหากมีกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ ผู้นำจะต้องศึกษาและทำความเข้าใจกิจกรรมนั้น ก่อนที่จะประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบ และสามารถให้ความรู้ คำแนะนำกับประชาชนได้ โดยตอบสนองความต้องการของประชาชน และผู้นำควรปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับประชาชน เพื่อให้ประชาชนเกิดความน่าเชื่อถือ และศรัทธาในตัวผู้นำ

5. ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น เจ้าหน้าที่ป่าไม้ ที่ปฏิบัติหน้าที่ในระดับจังหวัด หรือท้องถิ่น ควรปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ ให้ความช่วยเหลือด้านความรู้และข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนในท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง มีการลงพื้นที่พบปะกับประชาชน พูดคุย แลกเปลี่ยนประสบการณ์ รวมทั้งปัญหาและความต้องการของประชาชน โดยเฉพาะเมื่อผู้นำชุมชนจัดการประชุมเกี่ยวกับป่าชุมชน เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องควรเข้าร่วมรับฟังและเสนอแนะแนวทางในทางที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน เพื่อที่จะได้ช่วยกันแก้ไขปัญหาได้ทันทั่วถึง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเฉพาะในบ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการศึกษาปัจจัยเพียงบางประการเท่านั้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะของการวิจัยครั้งต่อไป ดังต่อไปนี้

1. ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาวิจัยในพื้นที่อื่นๆ ที่ยังไม่เคยทำการศึกษา เช่น ตำบล หรืออำเภออื่นๆ ที่มีป่าชุมชนเป็นของตนเอง เพื่อนำผลการศึกษามาเปรียบเทียบกับว่า ประชาชนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับใด มีการจัดการอย่างไร รวมทั้งสาเหตุและปัจจัยที่ทำให้ประชาชนในพื้นที่นั้นมีส่วนร่วมมากที่สุดต่อการอนุรักษ์ป่าชุมชนในแต่ละพื้นที่ เนื่องจากในแต่ละพื้นที่มีขนาดพื้นที่ป่าชุมชนไม่เท่ากัน รวมทั้งจำนวนประชากรไม่เท่ากัน และสภาพภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกัน ซึ่งจะทำให้ผลการวิจัยที่ได้เป็นประโยชน์ นำมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานที่จะนำไปส่งเสริมให้

ประชาชนในพื้นที่อื่นที่มีการอนุรักษ์ป่าชุมชนในระดับน้อยให้มีระดับมากยิ่งขึ้น และข้อมูลจะเป็นประโยชน์อย่างมากสำหรับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับโครงการ เพื่อจะได้นำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน รวมทั้งการเลือกใช้วิธีการต่างๆ ให้เหมาะสมต่อการอนุรักษ์และด้านอื่นๆที่เกี่ยวข้องต่อไป

2. ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ที่ทำให้การมีส่วนร่วมประสบผลสำเร็จว่ามีปัจจัยอะไรบ้าง เช่น บทบาทของผู้นำชุมชน เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการสนับสนุนและพัฒนาด้านการดำเนินกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน

3. เนื่องจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาถึงปัจจัยบางประการเท่านั้น ซึ่งยังเหลืออีกหลายปัจจัยที่ยังไม่ได้นำมาศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ เช่น ผู้นำชุมชน ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน เป็นต้น จึงเสนอแนะว่า ในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาปัจจัยเหล่านี้เพิ่มเติมที่คาดว่าจะมีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน

4. เนื่องจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยโดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย ในการวิจัยครั้งต่อไปควรใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการวิจัย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดและสมบูรณ์มากกว่าแบบสอบถาม ซึ่งจะทำให้เป็นประโยชน์ในทางวิชาการ และสามารถนำผลที่ได้มาประยุกต์ใช้และเป็นแนวทางการดำเนินงานพัฒนาป่าชุมชนต่อไป

5. ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนร่วมกับหน่วยงานอื่นๆที่เข้ามาดูแล ช่วยเหลือและให้การสนับสนุนด้วย เพื่อจะได้ทราบข้อมูลจากทุกฝ่าย และจะได้นำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมต่อไป